

И. А. Крилов и његова баснаИ. А. КРИЛОВ, руски писац басана

Басна је, као што је познато, стародревни облик књижевности. Творцем басне се сматра Грк Езоп, који је, по Херодотову тврђењу, живео у шестом веку пре Христа. Од стarih класичних баснописаца спомињу се још грчки песник Бабрије из другог века после Христа, па онда, у широј публици боље познати, римски баснописац Федар. Једна особито лепа Бабријева басна, Јелен без срца, изашла је у преводу проф. В. Чайковића, у Књижевном Гласнику. Федрове басне су популарније; оне су на много места гимназијска лектира за латински језик. И Бабријеве и Федрове басне измакле су доста од Езопових, и по форми, и по живљем тону излагања, и по духовито нађеним детаљима. Али, после њих је басна стала, и таква каква дочекала средњи век, време када је ушла у све западно европске литературе, да би после из њих прешла и у литературу разних мањих, и књижевно мање напредних нација.

Класични писци басана, такође и строги подражаваоци класицизма у басни — рецимо немачки песник Лесинг, који је још и у ~~трећем~~ веку, исмејавао Лафонтена — радили су своје басне у стегнутој једноставној прози, у строгом класичном стиху, са сухим излагањем теме која као стрела бразо и право жури у ~~из~~ ако-учење, у дидактику и поуку. Има и данас присталица те крајње, како кажу племените пристоје у басни. Ти људи мање воле модерну, поетизовану, разним мотивима и детаљима обогаћену басну, басну која је често врста анегдоте, или уметничка мала прича. ~~Али~~ се басна сама собом развијала у том правцу. У новије доба, мислим пре свега на петнаести и шеснаести век, јављају се разни, мање више занимљиви и мање више оригинални писци басана код Немаца, Енглеза и Француза, али писци код којих се још не осећа поетска жица. Врхунац свој достиже модерна басна у великом песнику-баснописцу Лафонтену, у седамнаестом веку код Француза, и у великом песнику-баснописцу Крилову, у осамнаестом, односно деветнаестом веку код Руса.

Бабрије лије оташе
један, друга је
једна једа од пој-
ловине басана ук-
иште Јелен без срца.
Даље са првом при-
во је у басну
шоу нас проф. Ф.
Чайковић ук-
ишао Јелен без
срца. Федрове бас-

Лајонтен и Крилов, дакле писци басана који су први песници, то је сасвим нов ~~облик~~ у животу басне, и сасвим нова басна, иако су и ти писци као материјал узимали ~~и~~ познате класичне басне. При имену Лајонтена и Крилова човек и нехотице мало застане. Прави песници, а писци басана! Чудан мора бити процес стварања код баснописца који је прави песник. Песничке импресије и идеје иду обично горе, у визије и илузије, постају све лакше, ~~и~~ све етеричније. А у басни, ма како да су запажања и идеје фине или узвишене, оне иду доле, ~~и~~ на ниже и на ниже, из трансверзије у трансверзију, док се најзад не зауставе на каквом ћелавом младожену, или разбијеном доцу, или чворку, или магарцу. Чудно ~~е~~ песништво, где се песнички ~~изрази~~ прво, ~~мора~~ сабити у двадесетак редака, и, друго, не сме завршити ни правом трагедијом ни правом комедијом, него само жаоком, жаоком којој није баш у реду да се човек смеје, а срамота је опет да због ње плаче. Та чудна поезија, где је толико уздисања, дрхтања, трпљења неправде, гоњења и страха, где се толико зла чини, толико умире и коље, то је поезија над којом се дена слатко смеју, а бодраши над гротескним фигурама животиња ~~се~~ наслеђује, али у главама ~~занимљиво~~ ~~изражава~~ ~~чудни~~ песници који осећају тугу, бол, љубав, милост, а поезија им се преоблачи у зубату и рогату критику, и гребе, боде и угриза. ~~Испада да су~~ Песници којима је Бог дао многе песничке атрибуте, али им ~~и~~ одузео сузу, и тражи од њих да у најболнијем ~~изражава~~ ~~нађу~~ ништаван, или чак и смешан моментат. ~~и~~ ~~да~~ ~~закључи~~ ~~тако~~ ~~објасне~~ ~~у~~ ~~маске~~ ~~и~~ ~~костиме~~, и онда се забављају и смеју. Заглеђен ~~и~~ ~~само~~ ~~у~~ ~~сопствену~~ ~~Лајонтен~~ се целог века неприродно много разноноћавао и забављао; а Крилов је неприродно дуго, скоро четрдесет година, самовоја, ћутао, забављао се добрым јелом, и давио нешто у себи читајући читаве сандуке сваковрсних романа. Чудни песници, који се никад субјективно не исповедају, ~~и~~ ~~кај~~ ~~и~~ ~~занимљиво~~ ~~изражавају~~ ~~чуднијој~~ ~~поезији~~, онда ~~Лајонтен~~ ~~и~~ ~~Господин~~ ~~Бог~~ ~~један~~ ~~баснописац~~, а Крилов, па читаје објасненијим ~~изражавају~~ ~~чуднијој~~ ~~поезији~~, онда ~~Крилов~~. Изгледа ~~да~~ ~~да~~ ~~у~~ ~~одличном~~ ~~песнику-баснописцу~~ им нека горка тајна. Изгледа да је, па крају крајева, и Господин Бог мажда један баснописац, који је ~~Лајонтена~~ и ~~Крилова~~ створио „да би га то забављао“, без обзира како ће њима бити.

* * *

Иван Андрејевић Крилов рођен је 1768, дакле у другој половини осамнаестог века, у Москви, и имао је један ~~изрочито за весницу~~ ~~и~~ ~~необично~~ безбојан живот. Син сиромашног трупног официра, Крилов је прве године детинства провео по разним местима Русије. Због велике сиротиње, васпитањем и образовањем малога Ивана занимала се његова мајка. Јадна жена ~~се~~ ~~довојила~~ свакојако. У један

мах је била измолила дозволу неког богатог поседника да Иван може присуствовати часовима његове деце, које је држао Француз учитељ. Кад је Крилову било једанаест година, умре му отац, ~~и~~, још дете, ~~и~~ прими место подканцелисте. Годину дана касније бива премештен за канцелисту, у Твер, где му је некада и отац служио. Службама одузимала Крилову много времена. Слободне своје часове проводио је радо по улицама и трговима, на обалама реке Волге, све међу простим народом, и забављао се прислушујући шта и како се ти људи између себе разговарају. Ту је, вероватно, темељ његовом огромном познавању народног језика, и особитој артистичкој осетљивости за ритам, музiku и фигуру тог језика. Сем те поуке, за даље умно образовање Криловљево има заслуга и један сандук књига који му је остало од оца. Одједаред се ~~и~~ ~~и~~ књижевни талент: као дечко од петнаест година пише ~~и~~ прву своју комедију. Све због сиротиње, и покушаја да се дође до бољег прихода, селе се Крилов и његова мајка ускоро затим у Петроград. Крилов ~~и~~ добија тамо неко место, и продаје своју комедију; место хонорара од 60 рубала узима дела Расина, Молиера и Баола. Под утицјима француских књижевника, почине писати трагедије. Написао је свега две (слично Лафонтену, који је написао само једну), па онда, давши оставку на службу, улази у књижевна предузећа. Покреће ~~и~~ један, па други и трећи лист, у којима је писао и песме, а нарочито сатирична писма, исмејавајући ~~и~~ разне друштвене аномалије и болести онога доба, особито глупо подражавање у свему Француизму и њихову стилу. После листова долазе на ред комедије. Као и Лафонтен, Крилов их је написао дosta, мање и више успеди~~и~~. Свакако је комедија, пре ~~и~~ ~~и~~ басне, најбољи књижевни успех Крилова. Мало по~~и~~мало се рашичло име младог драматског писца. Он улази у боља друштва (тим пре што је врло добро цртао и одлично свирао у виолину); прима понешто ~~и~~ од бурнијег живота престонице; или између свега тога не заборавља на даље своје образовање. После неког времена, ~~и~~ ~~и~~ Крилов опет сељакање, и мењање служби и средина, све до 1806. Те године ~~и~~ враћа ~~и~~ у Петроград, а успут, у Москви, предаје баснописцу Дмитријеву три превода из Лафоненових басана. Не само да Дмитријев одмах ~~и~~ да се у Крилову јавио даровит писац басана, него су убрзо и шире књижевни кругови констатовали да је ~~и~~ преводима само идеја Лафонтена, а све остало оригинално, Криловљево. Стигавши из Москве у Петроград, Крилов се опет лађа комедија, пише их ~~и~~ боље и боље, једну чак врло успешу, и, једва једном, кад ~~и~~ је напуни~~и~~ 40 година ~~и~~ (исти случај као и код Лафонтена), избија на прави пут ~~и~~ живота, почине радити оно чиме ће истински прославити и свој талент и руску књижевност. ~~и~~ штампа се прво издање басана, 23 на број у тој првој

свесни. Слава Криловљева расте од тога времена нагло, и симпатије га сретају са свих страна. Године 1812 постаје библиотекар Императорске Јавне Библиотеке. То је време велике отаџествене војне. Наполеон, Кутузов, разне друге личности и моменти из рата инспиришу баснописца у неколико мањих. ~~Да бисмо часом прокинули сухо изложение биографије~~ Навешћемо ~~изложе~~ једну од басана које је инспирисао моменат из француско-руске војне. ~~1812.~~ Тадашњи руски адмирал Чичагов, ~~и~~ако му се говорило да то не чини, преузео је једном приликом да команђује одредом сувоземне војске, и претрео пораз. Не само да му је промакао Наполеон, него је изгубио и велики део коморе. Басна о томе догађају носи наслов *Штука и мачак*.

Зубатој штуки пало на ум
Да се лати мачкова завата.
Ко ће знати: можда ју је демон зависти дочекао,
Можда ћој је, просто, рибља трезава додијала,
Тек, решила се и замолила мачка
Да је собом поведе кад пође у хамбар
Мишеве да лови.
— Ја, али разумеш ли се ти, пријо, у том послу? —
Говори штуки мачор.
— Бојим се, осрамотићеш се;
Не каже се бадава да свако
Дело правог мајстора чека. —
— Остави се разговора, прико! Чудна чуда, мишеви!
Ловили смо ми и покрушију рибу! —
— Лепо! Нојмо даље, и у име Божје! —
Отишли, ~~ухватили~~ заседују.
Мачку никад боље:
Нађео се уздуж и попреко. Па се онда, однекуда,
Сетио и прије.
Кад тамо, штука, једва жива, лежи, лева,
И репа скоро више нема...

У самој згради Библиотеке додељен је био Крилову и стан, а по заповести цара Александра I примао је, сем плате, још и пензију. Од тога доба почине за Крилова, или боље рећи почиње Крилов сам један потпуно тих, безбрижан и небрижан, монотон, тако рећи непомичан живот. Пуних тридесет година Крилов није остављао ни тај положај, ни тај стан. Годио му је, очевидно, такав живот. Сем на дужност, и на ручак у енглески клуб — где би, обедовавши, поигравши се каткад карата, свакодневно и одремао свој део — једва да је куда и коме свраћао, и ни за шта се на свету, ни као образован човек, ни као ~~басник~~ писац, није интересовао. „Од досаде“, како је негде забележено, писао је с времена на време басне, и читАО, не сизаљеши с дивана, сатима, понекад читав дан. Угођен, тежак, ленъ, водио је један живот који је тешко разумети. Ако се метне на страну то да је на дужности био врло тачан, толико да је чак и друге заме-

њивао у дежурству — ~~уосталом~~, већином зато да се ували у фотелју с романом, или да ~~дрема~~ — ако се то метне на страну, остаје да је Крилов у Главном јео, читao и спавао, и само између тога писао ~~да-не~~. А ~~било~~ долте је напољу брујала његова слава, ређала се издања ~~басана~~ ~~и преводи~~ њихови на ~~разне~~ стране језике. Крилова се све то није ништа тицало. Био је ~~да~~ дакле чудак. Сам, у стану који је огрезао у нереду и прашини, он је до~~д~~аше према сваком госту био љубазан и добар — добродушност му је била ~~некаквом~~ особина — али у књижевне разговоре није узлазио, а нарочито се није упуштао у препирке, ма колико ~~се~~ неко противио његову мишљењу. Једини гости које је он сам звао и тражио, били су голубови. ~~Фуджик~~ Прозори његова стана ~~заделе~~ увек пуни семенака, а кабинет и спаваћа соба пуни перја и ђубрета. Особито интересовање, чак врсту страсти, показивао је Крилов још за нешто, за пожаре. Тежак и немаран иначе, дизао се одмах и журио онамо где је нешто горело. За све остало, потпуна равнодушност ~~и~~ првом реду, за властиту личност. Када му је стигао из Париза формулар који је требало испунити податцима за биографски речник знаменитих људи, склонио је хартију с речма: „Нека пишу о мени што год хоће...” Мисаони, скривени живот Криловљев ~~је~~ ~~приме~~ ~~парфум~~ ~~да~~ ~~и~~ ~~сем~~, морао бити жив, латентно активан. Прво, вечно читао; а затим, у разговору се врло често служио и објашњавао врстом басана, при чему му никад није недостајала ни идеја ни форма. Пред саму смрт ~~и~~ — умро је, наравно, од оболелости желудца — објашњавају ~~и~~ ~~изб~~ ~~и~~ објаснио је једном пријатељу свој случај овако: Натоварио мужик силну сушену рибу, да је носи на трг. А који му слаб и истрошен. Суседи се смеју, опомињу га да ће бити ~~и~~ А мужик све једно те једно: „Неће, риба је сушена, па је лака. Међутим, услут је терет оборио коња и~~ко~~ је риба била сува. Тако нешто је, ето, и са мном. Јаребице су ~~и~~ и раскуване и процећене, неће ми шкодити stomaku — говорио сам. Али, што је сувише, то је сувише, узео ствар како год ти драго...“ Умро је Крилов 1844/ стар 77 година, и што је много веће чудо, скоро до саме смрти здрав.

Да ли би се из ове скице ~~и~~ живота Криловљева могао извести неки закључак о карактеру песникову? Брао судећи, могао би човек рећи: у првој младости својој, Крилов ~~је~~ ~~показују~~ ~~и~~ стереотипни сиромашни литерат, који непрестано тражи и хлебац и самога себе. Касније, нађени баснописац се истиче као ~~ленъи~~ ~~ханзас~~ епикурејца. ~~и~~ Тај „ленъи епикурејац“, то је, ~~и~~ изгледа, битна црта обичној песници о којима је овде било речи. Али, има јаких нианса у ленъом епикурејству с једне и друге стране, и те ниансе баш и подвлаче различитост природе и ~~и~~ карактера на Криловљевој и на Лафонтеновој страни. Лафонтен је у ~~и~~ ленъости и епикурејству

Интересантно је како се битна карактерна прта Криловљева открива на једном од најпростијих, и сигурно најнесвесније рађених места у целој збирци његових басана. То је прецез Криловљев старе, познате, до њега већ клишиетиране басне о ~~Брату~~ и ~~Лисици~~, где лисица, препреденим ласкањем, натера ~~да~~ да запева, и да испусти сир који је држала у кљуну. Крилов је у тој басни, стварно, врло мало одступио од узорака својих — и оног класичног и оног Лавонтенова — али одступање је необично карактеристично. Само је један дубок и снажан морални инситикт био кадар у два потеза из основе изменити све. ~~До видимо~~ ко су, и какво су лиши у тој басни. Код Лавонтена, ~~вук~~ је будала, а лисица је угурсуз. Лавонтен је ту басну сложио у сјајне стихове, али се из текста јасно види да је његову галском духу пре свега ~~баш~~ ~~то~~ ~~годило~~ што су на сцени будала и угурсуз, и да се он том уживању предао без обзира на то што ће дете, или једноставан читалац, доћи у неприлику: како да изведу поуку, и куда да управе своје симпатије. Класичној басни је још горе: тамо је ~~вук~~ лопов. Док код Лавонтена стоји, просто и неодређено: ~~Татка~~ држаше у кљуну парче сира", у класичној басни текст гласи: "Сир је ~~укра~~, и с пленом ~~својим~~, итд. У класичној басни се дакле читалац опредељује не између будале и угурсуза, него између лопова и угурсуза. Код Крилова па басна почиње овако: "Однекуд је Бог послao ~~вук~~ залогајчи сира" — ~~вук~~ се дакле ~~извешчава~~ као врста

сировитој љубави; свакада је оник рече исплативује добрејшом
свога руга. А што је овде засниве на

И. А. Крлов, руски писац басана

7

сажаљена достојног сиротог ћапола. ~~А~~ лисица се одмах затим на два места изречно назива угурсузом. Читалац ~~в~~ има, на једној страни, ~~и~~ евентуално грешно лице, али чији грех смањују оним текстом истакнуте околности ниског ранга и неизбринутости; и има на другој страни одређено именованог угурсуза. Али ~~и~~ још нисмо готови. На крају басне, у поуци, код Ларонтене говори лисица, дакле моралише угурсуз, и каже ово: „Драг ~~всено~~ врано, запамти да сваки ласкавац живи на рачун онога ко га слуша“. Код Крилова говори у поуци ~~писац~~, и кажу овако: „Не само ~~тешко~~ него свима нама лекција: ~~говори~~ се људма ~~говори~~ да је ласкање гнусно и опасно, али узалуд ~~и~~ у сршима нашим увек има место за ласкавца.“ Тамо дакле сарказам и алурадост, а овде скрушеност. После Криловљеве басне, пуг за морално опредељење читаоца ~~је~~ реко ~~било~~ так: јасан је и један је.

Да видимо ~~како~~ како стоји са уметничком вредношћу Криловљевих типова.² У већини класичних басана ~~изузетака~~, дакако, има: неке Бабријеве басне опасан су конкурент модерним ~~животињама~~ аутоматски; круго размештене, искачу као марионете, и из њих говори ~~песници~~ прецизним ~~реченицама~~ само пишчева мисао. Иза свих тих животиња чучи и води ~~мање~~ мање више једно исто лице. То је дакле ~~сатирично~~ позориште од којег су нам остали бесмртни текстови, али не и бесмртни типови. Ти долазе тек са баснописцима који су и прав ~~Сети~~ се, ~~и~~ Ларонтенове Чапље, тог усамљеног мразовољног и смешног хипохондра; или Криловљева Дамјана са ћосомбитом чорбом, којом дотле нуди и налива госта, док несретни човек, сав ознојен и ван себе, не скочи и главом без обзира не утекне. То нису персонификације, то су, и Дамјан и Чапља, лица са рангом индивидуалности из ма које добре комедије. Песници-баснописци дакле износе пред нас уметнички изражене фигуре, жива, типична, занимљиво оцртана лица, свако са неким општим карактером и са посебним карактеристикама у једном даном моменту. ~~Крилов и Ларонтен~~ прави ~~и~~ узроци ~~потребе~~ ~~договора~~ за време ~~и~~ ~~изјављују прелимина~~ ~~радобој~~ ~~У једној кено~~

Навешћемо неколико примера. ~~Басни у којима~~ Стари лав жели меко лежиште; ~~и~~ космати вуци и медведи нуде, не само вуну, него и ~~кости, ножеве, но србе,~~ и журе да остригу ~~козе и јањиће, и одеру јелене и срне.~~ У тој басни ~~ни~~ спакао момак: ~~снажаве:~~

Лаву, осталелу и онемоћалу,
Дотужала тврда постельја.
Боле кости од ње, и не греје.
Он дозива своје бојаре и говори им:
— Друзи моји, за старца је ова постельја и сувине тирда.
Не би ли се могло, не буди на терет ни сиромаху ни богаташу,
Сабрати мало вуне и кострети,
Да не лежим на голом камену.

Лајфилд је погодио једи у чисто антибиотичкој композицији; али је Крилов ~~штедио~~ дубок отварање и отрепа. Ако басна ~~које~~ Риц и Стакла, ~~које~~ нико у Криловљевој басни.

Криловљева једрој, терористској и ужас до минималног сајка,

~~На другом чланку, види как се приказује муха у басни~~

~~Жалко~~ ~~Басне~~ су ~~жанр~~ ~~литературе~~ цртама у гримаси бившег тиранина који моли, ~~и~~ који се ~~нада~~ Или она ~~мука~~ из ~~басне~~ Муха и ~~Чела~~:

Ја ти летим само по баловима и гостима;
У граду залазим у све куће велможа и богаташа;
Је ли негде свадба, или рођен-дан, ја сам међу првима;
Једем из порцелана, пијем из кристала,
Пре свих гостију се ја послужујем.
При том још непрестано облебљем око лепих девојака,
А уморим ли се, падам на румене обрачиће
Или на снежно беле вратове.

Мухе бине од ветра. Али ~~Жалко~~ Крилов ~~је~~ само да уме дати физиономију и карактер живој животињи, него уме то учинити и кад се ради о ма којем предмету, рецимо о најмртвијем међу мртвим предметима, о камену. У басни о камену и киши ~~Жалко~~ је ~~песники~~ Касен:

Пази, молим те, како се ту рашупштала, та глупа киша!
И још је свима мило, доочекала је као жељена госта.
А шта је учинила? Падала свега два три сата.
Док ја, то је нешто саским друго.
Векови су откад ја овде стојим,
И увек тако, тих и скроман,
Ма куд' да ме ћушну, ~~и~~ останем мирно лежећи —
Па ипак, до данас још не чух себи ни хвалу ни славу.

Лисица, ~~Жалко~~ је тако ~~животивно~~, да човек чисто види пред собом неки пупави уображени камен, и осећа да би тај камен распознао међу другим камењем. ~~Жалко~~ у басни где лав тражи васпитача своме царвићу-сину, читав ред оштро карактерних силуета разних животиња:

— Да дам сина лисици? Лисица је умна,
Али много лаже, а с лажњивцем је у сваком послу мука.
Не би дакле ваздаљ та царска наука.
Дати га критици? О њој се говори да воли ред у свему;
Да коракнути неће док добро не распина где је;
Да свако зри за своју трпезу сама чисти и љушти,
Једном ређу, да је велика звер у малим пословима.
Беда је само у томе што је кратковидна, што од носа даље не види,
Да, поредак њен вреди, али шта је хасна од њега.
Кад је лавово царство веће од њене критичњака.
Да дам сина пантеру? Пантер је одважан и силен,
И још и велики тактичар, али је политичар;
Грађанско право не разуме, најбоље што зна то је да коле —
~~У~~кратко, све звери, чак и сами слон,
Поштован у шуми к'о у Грчији Платон,
Чинио се лаву мало уман и недовољно учен.

У неколико цртама не само галерија животиња, него ред уметничких поступака: лисици је истакнут порок; пантеру нагон, критици, претенциозном ништавилу, дат је портрет у много ситних цртица; а слону,

сили једној од које животиње имају респект, или никакав страх, духовито је подметнут респект од филозофа.

Писац који тако јасно види свуд око себе лица и изразе, тако лако смаштава покрете и сцене, тај писац несумњиво мора имати јаких уметничких квалитета. Прво, дубоко осећање природе уопште; затим велику љубав за створења која тако много и немо трпе, и која су гоњена и онда кад имају снагу да се бране; најзад, необичну особину да вегетативне и сензитивне душе животиња и бильака и разумне душе људи изједначује, меша и замењује, и наизменце ставља час човека над животињу, час животињу или бильку над човека. У томе је тајна и вештина Криловљева уметничког персонифицирања. *(Па)*

Персонифицирања изводи Крилов на разне начине. Има басана где животиња не долази са својим природним карактером, него са наметнутим карактером човека. То су случајеви оштрих, сатиричних басана. Рецимо, басна *Селјак и Јас*, где је пас персонификација човека који предузима много послова, још све такве послове у којима се не разуме. Басна та, као што ће чути, персонифицира још и један особити, баш данас актуелни тип човека: који, иако ни један посао не уме урадити, за све неурађене послове уме плату примити:

У сељака, богата економа,
Газде врло великог домаљзлуга,
Најмио се пас: и кућу да чува,
И хлеб да пече,
И још и расадник да заливаш.
— Није него још нешто — рећи ће читалац.
— Хајде што ће кућу да чува,
Али ко је видео да пси лебац пеку
Или да расадник заливашу? —
Али наш Гаров се примио свих послова,
Записао се на три платна списка,
И — пљему динно, а другима шта Бог да.
Домаћин се међутим спремао на сајам.
Огњутовоја је, продао и пазарио, па се и вратио кући.
Али кад се по кући осврнуо, пресело му све.
Љут је као рис:
Ни хлеба, ни расада,
И још се увукли и лопови и покрали све што су нашли.
Овамо Гарова: Шта је и како је било?
А у Гарова за све готово оправдање,
Хлеб није могао испећи јер је радио у расаднику;
Расадник је пренебрегао јер та изададице ноге
Летећи око имања да се ко не увуче;
А лопове зато није ухватио што је
Баш тога часа отишао хлеб да пече.

И ~~дате обратно~~ *спуњ* персонификације, где животиња ~~задржава~~ *у* свој природни карактер. То је за *Уписца* басне прилика да истакне своју студију анималног света, *своје* уметничко *тумачење* животиња. *V. Challos*

Записано је видено *Кадо Бог Христос изследуј обичаје;*
боготвори

Али сваки дасковијај пеша Криловљев
оглажуј, пресис душевну серуј

"... када певач читавши, када врата...". Уједно
басне азаре се забављују

ских гестова и поступака. Такво су, рецимо, басне где жабе долазе као оно што одиста јесу: мала, страшљива, вечно немирна и злослути створења; или же као одједном измисљено да би се сунце могло оженити, и да се сунце како ће онда два, а после и више сунца исушити све баре и уништити све жабе. Разне басне о лакомисленим брзоплетим мишевима који сваки час упадају у беду. Или басне о полtronски мудрим пацовима; рецимо о оном нарочитом који се опрезно држи на одстојању од брашном посугог мачка, и вели му: „Ни да си врећа, нећу ти ближе“. У тој врсти басана нарочито се истиче Криловљева басна о Штиглицу и сунцу. Скромност неугледне чичице истакнута је ту на особито ~~деликатни~~ поетски начин. И још је та скромност симболски ~~а~~ типична за ~~басне~~ сиве друштвене фигуре код којих је скромност јад и страх, сем што је врлина:

Повучен у самоћу,
Страшљива штиглица, једнога јутра, чирикао чирикао;
Не зато да би му ко песму похвалио, не,
Него просто тако, што му се певало.
Одједред ~~се~~ у блеску и слави,
Стало ~~издати~~ из мора јарко сунце,
Доносећи живот свему.
Тада, у сретање њему,
Разлеже се читав хор славуја из дебеле шуме.
Штиглиц замуче, — Шта је с тобом? —
Запита га подругљиво јеж.
— Ти, пријашко, као да више не смеш?
Зашто си престао певати, зашто дё?
— Зато што немам гласа
Којим би сунце достојно величао —
Одговарао је, кроз сузе, мали штиглиц —
А слабим својим гласом да певам сунцу, то не смеш.

*Тје гласна пос-
зите, она*

Ова басна потресе човека. И замисао и слика су тако поетске да човек ~~може~~ прође кроз емоцију од песме, а не кроз импресију од басне. Та врста ~~басне~~ понесене басне доста је честа код Крилова. У тим баснама је пуно лирских, чак и елегичних места. Речимо, басна у којој отровна змија једа безајлено јагње, умирући, пита је зашто је то учинила, а змија сикће: Ниси ми ништа училило, ~~а~~ли ја сам те по предосторжности једа, јер ко ани да ли ниси зато дошао да ме убијеш. „Ах, не! — делекне јагње ~~и~~ испусти душу“. Ова басна је пуна елегичног ~~сига~~, у оригиналу се чита као права песма. Али те Криловљеве басне ипак не престају бити басне. ~~А~~ли безусловно доносе собом и дидактични момент. Малочас споменута басна, колико год је елегична, толико је и дидактична. Дидактичну, поучну сврху басана споменилу смо већ неколико пута. Та поука чинила је некад од басана ~~доста~~ ~~шик~~ врсту књижевности, ~~шик~~ врсту у смислу ~~отсуства~~ уметности и поезије. Али,

нишчи

нишчи

дошли модерни писци басана, прави песници, који су басну и високо дигли: ~~и~~ сухоту и хладноћу басне, где год се може, заменавши су поезијом, ~~и~~ осећајним елементом и интенситетом. То није лака ствар. Јер, психологија у басни ~~и~~ не сме бити психологија импулса, ~~и~~ мора остати психологија савести и морала. Савлађивању те тешкотије, која је једна већа десетостоја га да овладају басаном, а да и сама импулсивна своја и тежа гаји, ~~и~~ сада да

~~и~~ сакупиши констатацију да је добро умети сачувати своју кожу. Који баснописац ту констатацију ~~и~~ тај ће имати повише ~~и~~ малочас споменутих басана у којима су животиње представници полtronске мудрости, неодлучности, кукавичлука. ~~и~~ Мало више на скали, може стајати, кажимо, савет да треба умети попустити, ~~и~~ резигнрати. Још више, поука да треба радити и истрајати. Од прилике на исту висину скеле ~~и~~ поука да треба ценити златну средину. Још више, долази учење да треба бити опрезан, обазрив, мудар. Још више, почиње прави морал: солидарност, доброта. Требало би сад ~~да~~ речи: и тако даље, односно и тако више; или кад то кажем ~~и~~ то важи само за Крилова. Код Ламонтена се скала завршава са добром, и још је и та доброта већином доброта само кроз солидарност. Код Крилова је скала и богатија у степенима, и на појединим степенима интенсивнија. Онај најнижи степен, у пркос томе што Волтер каже да је цео свет један *sauve-qui-peut*, један „чувај кожу“-свет или „хватај маглу“-свет, у пркос томе тај најнижи степен, са моралом личног интереса, долази код Крилова сасвим ретко. Угурсујуши и подвала најмање ~~и~~ ствар. Ларонген, на ~~и~~против, врло их воли, и, мора се признасти, уме сјајно ~~и~~ да их нађе, и да их обради. По ~~и~~сећамо ~~и~~ на његову басну *Шарлатан*. Шарлатан се нуди да ће за десет година обучити ма којег магарца вештини лепог говора, реторству. Наилази на будалу, прави уговор, преузима магарца, прима паре, и одлази са подвалашкијском мишљу; да за десет година један од уговорача, газда, магарац или учитељ, сигурно неће више бити на свету, и да онда уговор не може имати никакву вредност. Та врста духовитости није Криловљева најјача страна. Код њега, и у хумору, па чак и у сатири, има врло често много више ироније, и то ~~и~~ сажаљиве ироније, него безобзирне, пакосно праштаве ~~и~~злобности. То није увек најумеснији и најзанимљији, и понекад је Криловљева басна на том степену мало млака и Следа. Не увек, наравно. Уме злобност његова јеести и горе од ~~и~~ фонтенове. Упозорујемо читаоце на ~~и~~ луте басне Криловљеве на рачун клеветника и критичара. Али је зато ~~и~~ на оном другом крају скале, Крилов прави мајстор. И ~~и~~ у оквиру басне, иде он до најчи-

~~и~~ речи:

у Криловљеве

Т доласке и

у Крилов

у ~~и~~ склоништу сјајни,

стијих одблесака племенитости, до извора доброте, до највишег морала. Узимамо за пример басну *Кошућа и дервиш*:

Млада кошућа, ~~и~~убивши сву своју дечину,
Ходала је, с вименима још тешким од млека,
И сретнувши у шуми двоје вучића.
Стала испуњавати свети дуг материјства.

Дервиш, избезумљен, говорио је:

— О нерасудна животињо, коме расипаш и дајеш
И љубав и млеко?

Од вучића те не чека захвалност,
Они ће данас сутра крв твоју локати.

Знај, ако исси знала. ~~и~~

— Можда — одговарајућа кошућа, — али ја на то никам мислила,
И нећу да мислим. Чувство материјско,
То је мене прече од свега,
И млеко би мене угушило
Кад бих престала њиме да храмим.

По ~~и~~ руска црта, црта благородне доброте, самилости, по-
жртвовности, жеђи за добрым делом, па црта се јавља код Крилова —
наравно у одговарајућој мери ~~и~~ ~~и~~ у свима групама басана.
Ако се треба наругати, место руке долази доброћуди комика. Ако
треба дати карикатуру, Крилов се уздржава од карикирања отровним
речма, него баца пред нас карикатуру у лаком цртежу. Ако треба са-
тира, Крилов је тако замумуљи у причу, да тенденција никде није годи
и срамна. Нека ~~и~~ буде дозвољено за сваку од ове три категорије
дати пример. Прво, где место руке долази доброћуди комика, за то је
у Крилова тма примера, један лепши од другог. ~~и~~ *Бирам* кратки, у
Русији врло популарни *Тришкун кафтан*:

Тришки се подерали лактови на кафтани.
Ништа за то. Дохватио Тришку иглу,
Срезао четвртину рукава,
Закрпио лактOVE,
И кафтан је опет читав.
Али, руке до лаката голе,
Људи се смеју. А Тришка вели:
— Није Тришка глупак, поправљаће и то:
Више рукави још дужи но што су били,
Јер је Тришка Тринка, и уме се наћи. ~~и~~
Па среза пешеве,
И њима настави рукаве.

Поука.

Виђао сам их, многу господу,
Која запетљавају, али и поправљају,
Добра досетка им увек на длани,
Само, кад погледаш,
Кочонере се у Тришкуном кафтани.

Некоје гаје
Домаћин је пример за карикатуру која је сва у лаком дртежу. *Унисан* је *басни*, не само у Русији, него и у светској литератури популарни *басни* *Кварштейн*:

Фантазија мајмун,
 Ослин,
 Козлић,
 И трапави мёда
 Решили су да саставе квартет.
 Набавили ноге, бас, брач, и две волнине,
 И сели под липу да задиве свет.
 Тројаше гудала, стружу, стружу — ал' музика, да те Бог сачува.
 — Станте, браћо, станте! — узвикује мајмуна —
 Како свирка да вальса кад рђаво седите.
 Ти, медведе, с басом, седи насрам брача,
 А ја, прима виолину, сешију ево овде,
 И музика тад' ће бити сасвим друга,
 Понираће ~~и~~ шума и лузи. —
 Променили места. Али у квартету
 Опет нема склада.
 — Стој, прекини! — виче тад магарац —
 Сад знам где је тајна!
 У ред треба сеста, па ће све да вальса. —
 Послушали, сели друг до друга,
 Али у квартету ни сад нема склада.
 Удариш смирици у препирку, у свађу и ларму,
 Да л' треба овако ил' онако сести.
 Одједаред, ето међу њих славуја.
 — Певче, певче, баш нам добро дође:
 Поклони нам — мало пажње и стрпљења,
 Толико да квартет у ред доведемо.
 Како видин, и ноге су ту,
 И инструменте имамо,
 Размести нас само где ће ко да седне.
 Одговара славуј:
 Смирије, то је ствар уменја,
~~Бас~~ вар финих ушију.
 А ви, браћо, сели тако или наопако.
 За музичку нисте баш никако.

Некоје је пример за сатиру Криловљева типа. *Унисан* је *басни*, до *Гуше*, мизерија човекова истерана *видедо*, али из *басне* не бије ни сарказам ни освета. Басни је наслов *Више*:

Вишеу неком, у давна времена,
 Прохтела се ретка приклучења.
 Опремио се дакле да пође на војну.
 Удариће против чаробника и против духовца.
 Бацио на се оружје и заповедио да му изведу коња.
 Али, пре но што ће се бацити у седло,
 Овако се обратио парниу:
 — Чуј ме, плахи мој и верни хате:
 Удри преко поља, кроз дубраве и горе.

Куда год те очи воде,
И како год витешки закон налаже,
Пођи, и пут славе нађи!
Па кад победим, але непријатеље,
И доведем невесту, котајску принцезу,
И покорим до два до три царства,
Труде твоје, друже, нећу заборавити,
С тобом ћу сву славу поделити.
Конушницу ћу ти к'о дворец спремити,
Лети ћу те у хладу држати,
Обидно нећу јести понајбољу храну. —
Ту витез скочи у седло, и пусти уздице,
А парни окрете, и с витезом право правце у стају
Пред јасле.

Треба још рећи неку реч о форми Криловљевих басана: ~~о стилу, ритму, језику, фигури, о ономе што најбоље доказује да је Крилов песник. Имало је много да се каже.~~ ~~много расправљање и похватали ја сам досад~~ ~~зато што је~~ ~~такој уједно по себи скроман реферат још од најобичнијих места, да~~ ~~се око њега~~ ~~целе басне и одељене у скроманијем и прављивом про-~~ ~~зном преводу.~~ ~~На~~ ~~тaj начин је~~ ~~популарна~~ ~~особите живост, духо- витост, музика, колорит, лепог руског народног језика, и Криловљева стиха. У оригиналном тексту ври од узречица, пословица, особитих израза и духовитих обрта. Крилов је писао своје басне најсржнијим народним језиком. Непосредно за фразом искаче жива силуета или сцена. Басна Криловљева трепти од здравог хумора, од оригиналних мотива и травестија, од живог стиха и ритма, од обиља сваковрсне поезије. ~~Нас~~ ~~је~~ ~~протекла~~ ~~травес~~ ~~травес~~ ~~која~~ ~~се~~ ~~у~~ ~~всеки~~ ~~сушај~~ ~~се~~ ~~загај~~~~

~~Популарни, у једном преводу са свога теме некога трага~~
~~написате. Геном ессеја је читава изложба, изложене и верну садржину~~
~~басана, макар главније црте и тенденције Кри-~~
~~ловљева талента и уметничког карактера. То желим да~~
једаред сабрано рећи.

Крилов, као сви они који су имали талент за писање басана, пре свега ~~видео~~ слабости и недостатке, и волео да исмева и пецка. Али он је при том испољавао ~~некаквог~~ једног изузетног писца басана, готовог да и своје властито дело метне пред огледало истине, и да зато, својим баснама нити одвише понижава, нити одвише огорчава. ~~Било~~ Све неизведене ~~басне~~ су биле да обесмејају басну, сам можда ~~некакви~~ случаја, никада није понизио до лакрије и фарсе. А ~~зато~~ ~~зато~~ ~~зато~~ и то је оно највише и највредније код Крилова. ~~И~~ се ~~басне~~ није извргао у чистог скептика, пессимисту или циника. ~~И~~ На једној страни, његова басна не дира децу, школу, учитеља, лекара, свештеника, брак. ~~На~~ другој страни његова басна, после пријатељства, солидарности и доброте, има још и милосрђе, и провиђење, и оно

што се од басне најмање може очекивати: снажан израз вере у добро, вере у свагдашњу победу добра над злом. То је изјвиши хитац до којега је басна, кроз Криловљево перо, добацила, изјвиши њен хитац у смислу уметничке ~~изражености~~ и чисто моралне енергије. Завршујем ~~с обј. збирка~~
~~Уједно с при~~
~~збирком~~

Негде у честару, ~~пред~~ вече, расцветани различак се одједаред
Пресенетио, упала завенуо,
И, обесивши главицу низ петељку,
Чекао тужно да му дође крај.
Жалобио и тихо је шантаг зефиру:
— Ај, кад би што пре свануо дан,
И сунце опет осветлило поље,
Можда би и мени још мало живота дало. —
— Ала си ти неки простак — прекиде га буба
Која се ту негде магодија.
— Таман је сунцу брига
Да гледа како ти растеш,
И лази да ли ти венеш или цветаш.
Буди уверен да ово нема за то ни времена ни воље.
Кад би ти умео летети, и могао видети свет.
Овако као ја,
Ти би знао да живот и срећа шумади и нивад
Занста једини од сунца зависи,
Да оно, занста, топлотом својом огрева грдне храстове
И кедре,
И лепотом обилио украсава мирисне цветове.
Само, ти цветови нису то што си ти:
Ныховој красоти и вредности нема мере,
Тако да је и самом времену ~~изражености~~ да дође да их коши.
Док ти, нит' леп, нит' мирисан —
Ах, не буди сунцу својом муком досадан!
Не машај се за оним што није према теби!
Бути и вени! —
Али, ~~о~~скочило је међутим сунце,
Гранула светлост по природи,
По свету бильака се просули зраци,
И бедни различак, завенуо у ноћи,
Оживео је поново кад се небо отворило.

~~Исправљено~~